

Repertoriul jurisprudenței

ORDONANȚA CURȚII (Camera întâi)

14 noiembrie 2013*

„Directiva 93/13/CEE — Articolul 99 din Regulamentul de procedură al Curții — Contracte încheiate cu consumatorii — Contract de împrumut ipotecar — Procedură de executare ipotecară — Competențele instanței naționale de executare — Clauze abuzive — Criterii de apreciere”

În cauzele conexe *C-537/12* și *C-116/13*,

având ca obiect cereri de decizie preliminară formulate în temeiul articolului 267 TFUE de Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja (Spania) și de Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca (Spania), prin deciziile din 15 noiembrie 2012 și din 26 februarie 2013, primite de Curte la 26 noiembrie 2012 și, respectiv, la 11 martie 2013, în procedurile

Banco Popular Español SA

împotriva

Maria Teodolinda Rivas Quichimbo,

Wilmar Edgar Cun Pérez (C-537/12),

și

Banco de Valencia SA

împotriva

Joaquín Valdeperas Tortosa,

María Ángeles Miret Jaume (C-116/13),

CURTEA (Camera întâi),

compusă din domnul A. Tizzano (raportor), președinte de cameră, domniile A. Borg Barthet și E. Levits, doamna M. Berger și domnul S. Rodin, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: domnul A. Calot Escobar,

având în vedere decizia, luată după ascultarea avocatului general, de a se pronunța prin ordonanță motivată, conform articolului 99 din Regulamentul de procedură al Curții,

* Limba de procedură: spaniola.

dă prezenta

Ordonanță

- 1 Cererile de decizie preliminară privesc interpretarea Directivei 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273).
- 2 Aceste cereri au fost formulate în cadrul a două litigii între, în primul rând, Banco Popular Español SA (denumită în continuare „Banco Popular”), pe de o parte, și doamna Rivas Quichimbo și domnul Cun Pérez, pe de altă parte, precum și, în al doilea rând, Banco de Valencia SA (denumită în continuare „Banco de Valencia”), pe de o parte, și domnul Valldeperas Tortosa și doamna Miret Jaume, pe de altă parte, cu privire la recuperarea creanțelor neplătite care rezultă din contracte de împrumut ipotecar încheiate între aceste părți.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Al șaisprezecelea considerent al Directivei 93/13 are următorul cuprins:

„întrucât [...] condiția de bună-credință poate fi îndeplinită de vânzător sau furnizor atunci când acesta acționează în mod corect și echitabil față de cealaltă parte de ale cărei interese legitime trebuie să țină seama”.

- 4 Articolul 3 din această directivă prevede:

„(1) O clauză contractuală care nu s-a negociat individual se consideră ca fiind abuzivă în cazul în care, în contradicție cu cerința de bună-credință, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

(2) Se consideră întotdeauna că o clauză nu s-a negociat individual atunci când a fost redactată în prealabil, iar, din acest motiv, consumatorul nu a avut posibilitatea de a influența conținutul clauzei, în special în cazul unui contract de adeziune.

[...]

(3) Anexa conține o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive.”

- 5 Potrivit articolului 4 alineatul (1) din directiva menționată:

„Fără să aducă atingere articolului 7, caracterul abuziv al unei clauze contractuale se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și raportându-se, în momentul încheierii contractului, la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate clauzele contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.”

- 6 Articolul 6 alineatul (1) din aceeași directivă are următorul cuprins:

„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor, în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”

7 Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede:

„Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzători sau furnizori.”

8 Anexa la directiva menționată enumeră, la punctul 1, clauzele vizate la articolul 3 alineatul (3) din aceasta din urmă. Anexa respectivă este redactată astfel:

„1. Clauzele care au ca obiect sau ca efect:

[...]

(e) solicitarea de la orice consumator care nu și-a îndeplinit obligația să plătească o sumă disproporționat de mare drept compensație;

[...]

(g) acordarea posibilității vânzătorului sau furnizorului de a pune capăt unui contract cu durată nedeterminată fără un preaviz rezonabil, cu excepția cazurilor în care există motive întemeiate de a face acest lucru.

2. Domeniul de aplicare al literelor (g), (j) și (l)

(a) Litera (g) nu aduce atingere clauzelor prin care un furnizor de servicii financiare își rezervă dreptul de a pune capăt în mod unilateral unui contract cu durată nedeterminată, fără notificare, în cazul în care există un motiv justificat, cu condiția ca furnizorul să aibă obligația de a informa de îndată cealaltă parte contractantă sau celelalte părți contractante în această privință.

[...]”

Dreptul spaniol

9 În dreptul spaniol, protecția consumatorilor împotriva clauzelor abuzive a fost reglementată inițial prin Legea generală 26/1984 privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor (Ley General 26/1984 para la Defensa de los Consumidores y Usuarios) din 19 iulie 1984 (BOE nr. 176 din 24 iulie 1984, p. 21686).

10 Această lege a fost ulterior modificată prin Legea 7/1998 privind condițiile generale ale contractelor (Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación) din 13 aprilie 1998 (BOE nr. 89 din 14 aprilie 1998, p. 12304), care a transpus Directiva 93/13 în dreptul intern spaniol.

11 În sfârșit, Legea generală 26/1984, astfel cum a fost modificată prin Legea 7/1998, a fost codificată prin Decretul regal legislativ 1/2007 de aprobare a formei modificate a Legii generale privind protecția consumatorilor și a utilizatorilor și a altor legi complementare (Real Decreto Legislativo 1/2007 por el que se aprueba el texto refundido de la Ley General para la Defensa de los Consumidores y Usuarios y otras leyes complementarias) din 16 noiembrie 2007 (BOE nr. 287 din 30 noiembrie 2007, p. 49181).

12 Potrivit articolului 82 din acest decret regal legislativ:

„1. Se consideră abuzivă orice clauză care nu a fost negociată în mod individual și orice practică neconsimțită în mod expres care, contrar bunei-credințe, provoacă un dezechilibru semnificativ între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, în detrimentul consumatorului.

[...]

3. Caracterul abuziv al unei clauze se apreciază luând în considerare natura bunurilor sau a serviciilor pentru care s-a încheiat contractul și prin raportare la momentul și la toate circumstanțele care însoțesc încheierea contractului și la toate celelalte clauze ale contractului sau ale unui alt contract de care acesta depinde.

4. Fără a se aduce atingere dispozițiilor alineatelor anterioare, se consideră a fi abuzive în orice caz clauzele care, potrivit prevederilor articolelor 85-90:

- a) supun contractul voinței vânzătorului sau a furnizorului,
- b) limitează drepturile consumatorului și ale utilizatorului,
- c) determină o lipsă de reciprocitate în contract,
- d) impun consumatorului și utilizatorului garanții disproporționate sau le impun acestora în mod necorespunzător sarcina probei,
- e) sunt disproporționate prin raportare la executarea contractului sau
- f) contravin normelor referitoare la competență și la dreptul aplicabil.”

13 Codul de procedură civilă (Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil), în versiunea în vigoare la data introducerii acțiunii principale (denumit în continuare „Codul de procedură civilă”), reglementează în capitolul V, intitulat „Particularitățile executării bunurilor ipotecate și gajate”, din titlul IV din cartea a III-a a acestuia, în special la articolele 681-698, procedura de executare ipotecară.

14 Articolul 695 din Codul de procedură civilă prevede:

„1. În procedurile reglementate în prezentul capitol, contestația la executare formulată de debitorul urmărit nu este admisibilă decât dacă se întemeiază pe următoarele motive:

- 1^a încetarea garanției sau stingerea obligației garantate, cu condiția prezentării unui certificat eliberat de Registru în care să se menționeze anularea ipotecii sau, dacă este cazul, a gajului fără deposedare ori a unui act autentic care atestă încasarea plății sau anularea garanției;
- 2^a o eroare în stabilirea sumei exigibile, atunci când creanța garantată corespunde unui sold debitor care a determinat închiderea unui cont între creditorul urmărit și debitorul urmărit. Debitorul urmărit va trebui să prezinte propriul exemplar al extrasului de cont, iar contestația va fi admisă doar când soldul care figurează în extrasul menționat este diferit de cel care rezultă din extrasul de cont prezentat de creditorul urmărit.

[...]

- 2^a [...] existența [...] altor drepturi de gaj [sau] de ipotecă [...] înregistrate anterior privilegiului care stă la baza declanșării procedurii, care trebuie să fie dovedită prin certificatul de înregistrare corespunzător.

2. După formularea contestației prevăzute la alineatul anterior, greșierul suspendă executarea și citează părțile pentru a compărea în fața instanței care a pronunțat ordonanța de începere a executării, trebuind să acorde în acest scop un termen de cel puțin patru zile de la citare; în cadrul ședinței, instanța ascultă părțile, se pronunță cu privire la administrarea înscrisurilor care i se prezintă în acest sens și decide pe cale de ordonanță, până la sfârșitul zilei următoare.

[...]”

15 Articolul 698 din Codul de procedură civilă prevede:

„1. Orice acțiuni care pot fi formulate de debitor, de terțul detentor și de orice altă persoană interesată și care nu sunt reglementate la articolele precedente, inclusiv cele care privesc nulitatea titlului executoriu ori scadența, caracterul cert, stingerea sau quantumul creanței, se soluționează în cadrul unei proceduri corespunzătoare acelor motive, fără a avea drept efect suspendarea sau împiedicarea procedurii judiciare de executare prevăzute în prezentul capitol.

[...]

2. La formularea acțiunii menționate la [punctul] 1 sau în cursul procedurii căreia aceasta îi dă naștere se va putea solicita garantarea eficacității hotărârii care urmează să se pronunțe în respectiva procedură prin indisponibilizarea în totalitate sau în parte a sumei care, conform procedurii reglementate în prezentul capitol, ar trebui eliberată creditorului.

În cazul în care consideră că motivele invocate sunt suficiente, instanța, pe baza înscrisurilor prezentate, va dispune indisponibilizarea pe cale de ordonanță. În cazul în care solvabilitatea solicitantului nu este neechivocă și suficientă, instanța va trebui să îi solicite să prezinte în prealabil o garanție adecvată pentru a acoperi dobânzile de întârziere și pentru a repara orice alte prejudicii care i-ar putea fi cauzate creditorului.

3. În cazul în care creditorul aduce o garanție considerată de instanță suficientă prin raportare la suma indisponibilizată în urma procedurii prevăzute la alineatul 1, indisponibilizarea se ridică.”

16 Articolul 131 din Legea privind contractul de ipotecă (Ley Hipotecaria), în vigoare la data faptelor din litigiul principal, codificată prin Decretul din 8 februarie 1946 (BOE nr. 58 din 27 februarie 1946, p. 1518), prevede:

„Notarea preventivă a litigiului având ca obiect anularea unui contract de ipotecă sau alte înscrieri care nu sunt întemeiate pe unul dintre cazurile care pot determina suspendarea executării se anulează în temeiul ordonanței de anulare prevăzute la articolul 133, cu condiția ca ele să fie ulterioare notei marginale prin care se constată eliberarea certificatului de sarcini. Actul privind dovada de plată a sumei garantate prin contractul de ipotecă nu poate face obiectul unei înregistrări atâta vreme cât nota marginală menționată nu va fi fost anulată în prealabil, în temeiul unei ordonanțe judecătorești pronunțate în acest scop.”

17 Potrivit articolului 153bis din legea menționată:

„[...] Părțile pot conveni ca, în caz de executare, suma exigibilă să fie cea rezultată din calculul efectuat de instituția financiară de credit în modalitatea stabilită de părțile la contract.

La scadența convenită de părți sau la sfârșitul oricăruia dintre termenele de prorogare stabilite în acest sens, se poate efectua executarea ipotecară conform articolelor 129 și 153 din prezenta lege și dispozițiilor analoge din Codul de procedură civilă.”

Litigiile principale și întrebările preliminare

Cauza C-537/12

- 18 La 28 mai 2005, domnul Cun Pérez și doamna Rivas Quichimbo au încheiat un contract de împrumut pentru suma de 107 300 de euro, garantat printr-o ipotecă pe locuința familială.
- 19 Din 31 octombrie 2009, debitorii nu au mai plătit ratele scadente.
- 20 Prin urmare, statuând asupra cererii introduse de Banco Popular la 20 ianuarie 2012, Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja (Tribunalul de Primă Instanță și de Instrucție nr. 1 din Catarroja) a încuviințat executarea silită a bunului imobil ipotecat, prin decizia din 8 februarie 2012, somând debitorul să plătească sumele de 97 667,49 de euro cu titlu de capital restant datorat și de 17 962,02 euro cu titlu de dobânzi și cheltuieli de executare.
- 21 La 18 mai 2012, doamna Rivas Quichimbo, reprezentată de avocatul desemnat ca urmare a cererii sale de asistență judiciară, a formulat contestație la executare, invocând printre altele caracterul abuziv al clauzei „prag” din contractul de împrumut, care garantează instituției de credit o dobândă minimală, în cazul în care cea utilizată ca referință scade sub o valoare determinată, transformând în esență un împrumut cu dobândă variabilă într-un împrumut cu dobândă fixă.
- 22 În ședința din 10 iulie 2012, întrucât avocatul menționat a reiterat argumentul privind caracterul abuziv al clauzei contractuale în cauză, Banco Popular a arătat că acesta nu era cuprins în lista limitativă a motivelor de contestație prevăzute la articolul 695 din Codul de procedură civilă și că, în consecință, debitorul trebuia să recurgă la procedura pe fond.
- 23 În acest context, prin decizia din 15 octombrie 2012, Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja a informat părțile, pentru ca acestea să poată prezenta observații, asupra îndoielilor sale cu privire la conformitatea dreptului procedural spaniol cu cadrul juridic stabilit prin Directiva 93/13.
- 24 În special, această instanță a arătat că, în cazul în care creditorul alege, pentru executarea silită, procedura executării ipotecare, doar o sesizare pe fond a instanței competente, lipsită de efect suspensiv, permite invocarea motivului întemeiat pe caracterul abuziv al uneia dintre clauzele contractului de împrumut din care rezultă datoria solicitată. În aceste condiții, ținând seama de imposibilitatea de a aprecia în faza executării, din oficiu sau la cererea unei părți, un astfel de caracter abuziv, este extrem de dificil pentru o instanță spaniolă să suplinească dezechilibrul existent între consumator și vânzător sau furnizor în procedura executării ipotecare.
- 25 Legislația spaniolă care reglementează această procedură ar aduce astfel atingere efectivității protecției consumatorului avute în vedere prin Directiva 93/13.
- 26 Constatarea menționată ar decurge și din cuprinsul punctului 53 din Hotărârea din 14 iunie 2012, Banco Español de Crédito (C-618/10), în care Curtea a ajuns la aceeași concluzie în ceea ce privește un regim procedural privind somația de plată precum cel în vigoare în Spania, pentru motivul că acesta „nu permite instanței sesizate cu o cerere de somație de plată să aprecieze din oficiu, *in limine litis* sau într-o altă etapă a procedurii, deși dispune deja de toate elementele de drept și de fapt necesare în acest scop, caracterul abuziv al clauzelor cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, în lipsa unei opoziții formulate de acesta din urmă”.

27 În aceste condiții, Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curtii următoarele întrebări preliminare:

- „1) Directiva 93/13 trebuie să fie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale care interzice instanței sesizate cu o procedură de executare ipotecară precum cea prevăzută la articolele 681-695 din [...] Codul de procedură civilă al Spaniei să examineze, fie din oficiu, fie la cererea unei părți, caracterul abuziv al unei clauze cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, indiferent dacă acesta din urmă a formulat sau nu a formulat contestație[?]”
- 2) Indiferent dacă răspunsul la întrebarea anterioară va fi afirmativ sau negativ, [...] Directiva 93/13 trebuie să fie interpretată în sensul că se opune unei reglementări naționale care împiedică instanța sesizată cu o procedură de executare ipotecară precum cea prevăzută la articolele 681-695 din [...] Codul de procedură civilă al Spaniei să suspende procedura menționată în ipoteza în care ulterior se inițiază o procedură declarativă în care se solicită să se declare caracterul abuziv al unei clauze cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, în situația în care contractul menționat a fost utilizat pentru începerea procedurii de executare menționate[?]”

Cauza C-116/13

- 28 Prin actul notarial din 26 iulie 2007, domnul Valldeperas Tortosa și doamna Miret Jaume au obținut de la Banco de Valencia un împrumut imobiliar în quantum de 300 000 de euro pentru a finanța cumpărarea locuinței care constituie domiciliul familial al acestora. Prin același act, împrumutații au ipotecat bunul finanțat ca o garanție a rambursării împrumutului.
- 29 Contractul menționat prevedea, într-o clauză specială intitulată „Exigibilitatea anticipată a creditului ipotecar”, posibilitatea instituției de credit, în cazul neexecutării oricăreia dintre obligațiile contractuale, de a rezilia unilateral contractul de împrumut fără notificare prealabilă și de a solicita rambursarea capitalului restant datorat, a dobânzilor și a cheltuielilor. În temeiul acestei clauze, banca putea printre altele să rezilieze contractul respectiv de la prima rată neplătită, fără a fi obligată să ia în considerare respectarea anterioară a prevederilor contractuale de către debitorii.
- 30 Întrucât debitorii nu au plătit patru rate corespunzătoare lunilor martie-iunie 2012, Banco de Valencia a pus în aplicare clauza de exigibilitate anticipată și a inițiat, la 5 iunie 2012, o procedură de executare ipotecară pentru a obține plata sumei de 279 540,58 euro cu titlu de capital și a sumei, provizorii, de 83 862,17 euro cu titlu de dobânzi de întârziere scadente după lichidarea notarială anexată la cerere, precum și a cheltuielilor.
- 31 Sesizată în cadrul acestei proceduri în calitate de instanță de executare, Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca (Tribunalul de Primă Instanță și de Instrucție din Palma de Mallorca) a exprimat îndoieli, la fel ca Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 1 de Catarroja, în ceea ce privește conformitatea cu Directiva 93/13 a procedurii de executare ipotecară spaniole. Conform acesteia din urmă, instanța competentă este lipsită de competența, pe de o parte, de a aprecia din oficiu caracterul abuziv al unei clauze cuprinse în contractul de împrumut ipotecar anterior încuviințării executării, rolul său fiind limitat la o examinare formală a titlului executoriu și a documentației care îl însoțește, și, pe de altă parte, de a suspenda executarea ipotecară în cazul în care o procedură pe fond este formulată de debitor pentru a se constata caracterul abuziv menționat.
- 32 Prin urmare, amintind opinia exprimată în Concluziile avocatului general Kokott prezentate în cauza Aziz (Hotărârea din 14 martie 2013, C-415/11), Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca a afirmat că acest regim procedural riscă să fie contrar sistemului stabilit prin Directiva 93/13 astfel cum este interpretată în jurisprudența constantă a Curtii în materie (a se vedea Hotărârea

din 27 iunie 2000, Océano Grupo Editorial și Salvat Editores, C-240/98-C-244/98, Rec., p. I-4941, Hotărârea din 26 octombrie 2006, Mostaza Claro, C-168/05, Rec., p. I-10421, Hotărârea din 4 iunie 2009, Pannon GSM, C-243/08, Rep., p. I-4713, și Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior). Astfel, ar reieși din aceasta că instanța națională ar fi întotdeauna obligată să aprecieze din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale care intră în domeniul de aplicare al directivei menționate, de îndată ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop.

33 În plus, Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca a considerat că soluționarea cauzei principale ridică și alte probleme referitoare printre altele la interpretarea noțiunii „clauze abuzive”, în raport cu articolul 3 alineatele (1) și (3) din directiva menționată, precum și cu punctul 1 literele (e) și (g) și cu punctul 2 litera (a) din anexa la aceasta. Astfel, nu este clară conformitatea cu aceste dispoziții a clauzei care face obiectul litigiului principal și care se referă la exigibilitatea anticipată a creditului ipotecar.

34 În aceste condiții, Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Procedura spaniolă de executare ipotecară respectă articolul 7 din [Directiva 93/13], având în vedere că nu permite instanței, atunci când se pronunță cu privire la încuviințarea executării, să verifice din oficiu o clauză de exigibilitate anticipată a împrumutului la inițiativa exclusivă a băncii, care este considerată abuzivă atât în sine, cât și în cazul concret din speță și care este indispensabilă pentru a conferi instituției creditoare posibilitatea de a iniția această procedură de executare privilegiată?

2) Din aceeași perspectivă a articolului 7 din [Directiva 93/13], care trebuie să fie întinderea intervenției instanței în raport cu clauza menționată atunci când aceasta trebuie să dispună încuviințarea executării în cadrul procedurii de executare ipotecară?

3) O clauză contractuală care permite instituției financiare creditoare să rezilieze unilateral contractul de împrumut pentru motive pur obiective, unele dintre acestea fără nicio legătură cu contractul și, în speță, ca urmare a neplății a patru rate lunare, poate fi considerată, în sine și în cazul specific din speță, abuzivă din perspectiva articolului 3 alineatele (1) și (3) din [Directiva 93/13], precum și a punctului 1 literele (e) și (g) și a punctului 2 litera (a) din anexa la aceasta?”

35 Prin decizia președintelui Curții din 20 iunie 2013, cauzele C-537/12 și C-116/13 au fost conexe pentru buna desfășurare a procedurii scrise și orale, precum și în vederea pronunțării hotărârii.

Cu privire la întrebările preliminare

36 În temeiul articolului 99 din Regulamentul de procedură, atunci când o întrebare formulată cu titlu preliminar este identică cu o întrebare asupra căreia Curtea s-a pronunțat deja, atunci când răspunsul la o astfel de întrebare poate fi în mod clar dedus din jurisprudență sau atunci când răspunsul la întrebarea formulată cu titlu preliminar nu lasă loc niciunei îndoieli rezonabile, Curtea, la propunerea judecătorului raportor și după ascultarea avocatului general, poate oricând să decidă să se pronunțe prin ordonanță motivată.

37 În prezentele cauze conexe se impune aplicarea acestui articol.

Cu privire la cele două întrebări în cauza C-537/12 și cu privire la primele două întrebări în cauza C-116/13

- 38 Prin intermediul acestor întrebări, care trebuie analizate împreună, instanțele de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care nu permite instanței de executare, în cadrul unei proceduri de executare ipotecară, nici să aprecieze, din oficiu sau la cererea consumatorului, caracterul abuziv al unei clauze care este cuprinsă în contractul din care rezultă datoria solicitată și pe care se întemeiază titlul executoriu, nici să adopte măsuri provizorii care să garanteze deplina eficacitate a deciziei finale a instanței sesizate cu procedura pe fond corespunzătoare, competentă să verifice caracterul abuziv al acestei clauze.
- 39 În această privință, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că sistemul de protecție pus în aplicare prin Directiva 93/13 se întemeiază pe ideea că un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un vânzător sau un furnizor în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 44).
- 40 Având în vedere o astfel de situație de inferioritate, articolul 6 alineatul (1) din această directivă prevede că o clauză abuzivă nu creează obligații pentru consumator. După cum reiese din jurisprudență, este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceste părți (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 45).
- 41 În acest context, Curtea a considerat deja de mai multe ori că instanța națională este obligată să analizeze din oficiu caracterul abuziv al unei clauze contractuale care se încadrează în domeniul de aplicare al directivei menționate și, prin aceasta, să suplinească dezechilibrul existent între consumator și vânzător sau furnizor, de îndată ce dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 46 și jurisprudența citată).
- 42 Pe de altă parte, Curtea a statuat că Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări a unui stat membru care nu permite instanței sesizate cu o cerere de somație de plată să aprecieze din oficiu, *in limine litis* sau într-o altă etapă a procedurii, deși dispune de elementele de drept și de fapt necesare în acest scop, caracterul abuziv al unei clauze privind dobânda moratorie cuprinse într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, în lipsa unei opoziții formulate de acesta din urmă (Hotărârea Banco Español de Crédito, citată anterior, punctul 57).
- 43 În plus, Curtea a considerat, la punctul 64 din Hotărârea Aziz, citată anterior, că această directivă trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări a unui stat membru care, în condițiile în care nu prevede, în cadrul unei proceduri de executare ipotecară, motive de contestație întemeiate pe caracterul abuziv al unei clauze contractuale care constituie temeiul titlului executoriu, nu permite instanței sesizate cu procedura de fond, competentă să aprecieze caracterul abuziv al unei asemenea clauze, să adopte măsuri provizorii, printre care în special suspendarea procedurii de executare menționate, atunci când adoptarea acestor măsuri este necesară pentru garantarea deplinei eficacități a deciziei sale finale.
- 44 În aceste condiții, este necesar să se arate că jurisprudența menționată permite să se deducă în mod clar răspunsul care trebuie dat întrebărilor adresate cu titlu preliminar, întrucât acestea se referă în esență la definirea, în temeiul directivei menționate, a atribuțiilor instanței competente să încuviințeze executarea ipotecară, în cadrul aceluiași sistem procedural ca cel analizat de Curte în Hotărârea Aziz, citată anterior.

- 45 În această privință, trebuie să se constate că, în lipsa armonizării mecanismelor naționale de executare silită, modalitățile de punere în aplicare, pe de o parte, a motivelor de contestație admisibile în cadrul unei proceduri de executare ipotecară și, pe de altă parte, a puterilor conferite în acest stadiu instanței de executare pentru a analiza legalitatea clauzelor din contractele încheiate cu consumatorii sunt reglementate de ordinea juridică internă a statelor membre în temeiul principiului autonomiei procedurale a acestora din urmă, cu condiția însă ca acestea să nu fie mai puțin favorabile decât cele aplicabile unor situații similare supuse dreptului intern (principiul echivalenței) și să nu facă imposibilă în practică sau excesiv de dificilă exercitarea drepturilor conferite consumatorilor de dreptul Uniunii (principiul efectivității) (a se vedea prin analogie Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 50).
- 46 În ceea ce privește principiul echivalenței, trebuie să se arate că Curtea nu dispune de niciun element de natură să dea naștere unor îndoieli în legătură cu conformitatea reglementării în discuție în cauzele principale cu acesta.
- 47 Astfel, reiese din dosar că sistemul procedural spaniol interzice instanței de executare, în cadrul unei proceduri de executare ipotecară, atât să analizeze, din oficiu sau la cererea unei părți, contractul din care rezultă datoria solicitată pentru motive diferite de motivele de contestație expres prevăzute, cât și să adopte măsuri provizorii care să garanteze deplina eficacitate a deciziei finale a instanței de fond, nu numai atunci când aceasta din urmă apreciază caracterul abuziv, în raport cu articolul 6 din Directiva 93/13, al unei clauze care figurează într-un contract încheiat între un vânzător sau un furnizor și un consumator, ci și atunci când verifică aspectul dacă o astfel de clauză este contrară normelor naționale de ordine publică, fapt pe care trebuie totuși să îl verifice.
- 48 În ceea ce privește principiul efectivității, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, fiecare caz în care se ridică problema dacă o prevedere procedurală internă face imposibilă sau excesiv de dificilă aplicarea dreptului Uniunii trebuie analizat ținând cont de locul pe care respectiva prevedere îl ocupă în cadrul procedurii în ansamblul său, de modul în care se derulează și de particularitățile acesteia în fața diverselor instanțe naționale (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 53).
- 49 În speță, reiese din dosarul prezentat Curții că, în temeiul articolului 695 din Codul de procedură civilă, în procedurile de executare ipotecară, contestația la executare a debitorului urmărit nu este admisibilă decât dacă se întemeiază pe încetarea garanției sau stingerea obligației garantate, pe o eroare în stabilirea sumei exigibile, atunci când creanța garantată corespunde unui sold debitor care a determinat închiderea unui cont între creditorul urmărit și debitorul urmărit, ori pe existența unei alte ipotecă sau a altor drepturi de gaj înscrise anterior sarcinii care stă la baza declanșării procedurii.
- 50 Potrivit articolului 698 din Codul de procedură civilă, orice alte acțiuni care pot fi formulate de debitor, inclusiv cele care privesc nulitatea titlului executoriu ori scadența, caracterul cert, stingerea sau cuantumul creanței, se soluționează în cadrul unei proceduri corespunzătoare acelor motive, fără a avea drept efect suspendarea sau împiedicarea procedurii judiciare de executare prevăzute la capitolul în cauză.
- 51 În plus, în temeiul articolului 131 din Legea privind contractul de ipotecă, notarea preventivă a litigiului având ca obiect anularea unui contract de ipotecă sau alte înscrieri care nu sunt întemeiate pe unul dintre cazurile care pot determina suspendarea executării se anulează în temeiul ordonanței de anulare prevăzute la articolul 133 din legea menționată, cu condiția ca ele să fie ulterioare notei marginale care constată eliberarea certificatului de sarcini.
- 52 Or, din aceste indicații reiese că, în sistemul procedural spaniol, adjudecarea finală a unui imobil ipotecat de către un terț dobândește întotdeauna un caracter ireversibil, chiar în cazul în care caracterul abuziv al clauzei atacate de consumator în fața instanței de fond determină nulitatea

procedurii de executare ipotecară, cu excepția ipotezei în care consumatorul menționat a efectuat o înscriere preventivă a cererii de anulare a ipotecii înaintea efectuării notei marginale menționate (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 57).

- 53 În această privință, este important totuși să se constate că, ținând seama de desfășurarea și de particularitățile procedurii de executare ipotecară în discuție în litigiul principal, o asemenea ipoteză trebuie considerată ca fiind foarte improbabilă, întrucât există riscul deloc neglijabil ca consumatorul vizat să nu efectueze înscrierea preventivă menționată în termenele prevăzute în acest sens, fie din cauza caracterului extrem de rapid al procedurii de executare în discuție, fie pentru că nu își cunoaște drepturile sau nu sesizează exact conținutul acestora (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 58).
- 54 Or, astfel cum Curtea a statuat deja la punctul 59 din Hotărârea Aziz, citată anterior, un asemenea regim procedural este de natură să aducă atingere efectivității protecției pe care urmărește să o asigure Directiva 93/13, întrucât instituie imposibilitatea instanței de fond, în fața căreia consumatorul a introdus o cerere motivată prin caracterul abuziv al unei clauze contractuale care constituie temeiul titlului executoriu, de a adopta măsuri provizorii care să poată să suspende sau să împiedice procedura de executare ipotecară atunci când adoptarea unor asemenea măsuri se dovedește necesară pentru garantarea deplinei eficacități a deciziei sale finale.
- 55 De asemenea, trebuie să se constate că un astfel de regim procedural, întrucât instituie și imposibilitatea instanței de executare fie de a aprecia, din oficiu sau la cererea consumatorului, caracterul abuziv al unei clauze cuprinse în contractul din care rezultă datoria solicitată și care constituie, în speță, temeiul titlului executoriu, fie de a adopta măsuri provizorii care să poată să suspende sau să împiedice procedura de executare ipotecară atunci când adoptarea unor asemenea măsuri se dovedește necesară pentru garantarea deplinei eficacități a deciziei finale a instanței de fond în fața căreia consumatorul invocă un astfel de caracter abuziv, este de natură să aducă atingere efectivității protecției pe care urmărește să o asigure Directiva 93/13.
- 56 Astfel, după cum a statuat Curtea, în lipsa acestei posibilități, în toate cazurile în care, precum în cauzele principale, executarea imobiliară a bunului ipotecat se efectuează înaintea pronunțării deciziei instanței de fond prin care se declară caracterul abuziv al unei clauze contractuale aflate la originea ipotecii și, prin urmare, nulitatea procedurii de executare, această decizie nu ar permite să garanteze consumatorului respectiv decât o protecție *a posteriori*, de natură exclusiv financiară, care s-ar dovedi incompletă și insuficientă și nu ar constitui un mijloc nici adecvat, nici eficient pentru a preveni utilizarea acestei clauze în continuare, contrar prevederilor articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13 (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 60).
- 57 Situația este aceeași *a fortiori* atunci când, precum în cauzele principale, bunul care face obiectul garanției ipotecare este locuința consumatorului prejudiciat și a familiei sale, întrucât acest mecanism de protecție a consumatorilor limitat la plata unor despăgubiri nu permite împiedicarea pierderii definitive și ireversibile a locuinței respective (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 61).
- 58 Prin urmare, ar fi suficient ca vânzătorii sau furnizorii să inițieze, dacă sunt îndeplinite condițiile în acest sens, o asemenea procedură de executare ipotecară pentru a-i lipsi, în esență, pe consumatori de posibilitatea de a beneficia de protecția pe care Directiva 93/13 urmărește să o asigure, ceea ce ar fi contrar și jurisprudenței Curții potrivit căreia specificitatea procedurilor jurisdicționale care se desfășoară în cadrul dreptului național între vânzatori sau furnizori și consumatori nu poate constitui un element de natură să afecteze protecția juridică de care trebuie să beneficieze aceștia din urmă în temeiul dispozițiilor acestei directive (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 62).

- 59 În aceste condiții, trebuie să se constate că reglementarea spaniolă în discuție în litigiul principal nu este conformă cu principiul efectivității, întrucât face imposibilă sau excesiv de dificilă, în cadrul procedurilor de executare ipotecară inițiate de vânzători sau de furnizori în care consumatorii sunt debitori urmăriți, aplicarea protecției pe care directiva menționată urmărește să o confere acestora din urmă (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 63).
- 60 În lumina acestor considerații, trebuie să se răspundă la cele două întrebări în cauza C-537/12 și la primele două întrebări în cauza C-116/13 că Directiva 93/13 trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care nu permite instanței de executare, în cadrul unei proceduri de executare ipotecară, nici să aprecieze, din oficiu sau la cererea consumatorului, caracterul abuziv al unei clauze care este cuprinsă în contractul din care rezultă datoria solicitată și pe care se întemeiază titlul executoriu, nici să adopte măsuri provizorii, printre care în special suspendarea executării, atunci când adoptarea acestor măsuri este necesară pentru garantarea deplinei eficacități a deciziei finale a instanței sesizate cu procedura pe fond corespunzătoare, competentă să verifice caracterul abuziv al acestei clauze.

Cu privire la a treia întrebare în cauza C-116/13

- 61 Prin intermediul acestei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, precizări referitoare la interpretarea articolului 3 alineatele (1) și (3) din Directiva 93/13, precum și a punctului 1 literele (e) și (g) și a punctului 2 litera (a) din anexa la aceasta, pentru a aprecia caracterul abuziv sau neabuziv al clauzei care face obiectul litigiului principal și care se referă la „exigibilitatea anticipată a creditului ipotecar”.
- 62 În această privință, trebuie precizat că, în Hotărârea Aziz, citată anterior, Curtea s-a pronunțat cu privire la o cerere similară, pentru a permite instanței naționale să verifice printre altele caracterul abuziv al unei clauze de exigibilitate anticipată a contractelor de credit ipotecar de lungă durată. În consecință, răspunsul la prezenta întrebare poate fi în mod clar dedus din considerațiile dezvoltate în această hotărâre.
- 63 Potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, competența acesteia privește interpretarea noțiunii „clauză abuzivă”, menționată la articolul 3 alineatul (1) din Directiva 93/13 și în anexa la aceasta, precum și criteriile pe care instanța națională poate sau trebuie să le aplice la examinarea unei clauze contractuale în raport cu dispozițiile directivei respective, avându-se în vedere că este de competența instanței menționate să se pronunțe, ținând cont de aceste criterii, asupra calificării concrete a unei clauze contractuale specifice în funcție de împrejurările proprii fiecărei spețe. Rezultă că Curtea trebuie să se limiteze la a oferi instanței de trimitere indicații de care aceasta din urmă trebuie să țină seama pentru a aprecia caracterul abuziv al clauzei în discuție (a se vedea Hotărârea din 26 aprilie 2012, Invitel, C-472/10, punctul 22, și Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 66).
- 64 În aceste condiții, este important să se arate că, referindu-se la noțiunile de bună-credință și de dezechilibru semnificativ în detrimentul consumatorului între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, articolul 3 alineatul (1) din directiva menționată nu definește decât în mod abstract elementele care conferă caracter abuziv unei clauze contractuale care nu a făcut obiectul unei negocieri individuale (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 67).
- 65 Or, astfel cum a precizat deja Curtea, pentru a ști dacă o clauză provoacă un „dezechilibru semnificativ” în detrimentul consumatorului între drepturile și obligațiile părților care decurg din contract, trebuie să se țină seama în special de normele aplicabile în dreptul național în lipsa unui acord între părți în acest sens. Instanța națională va putea evalua, prin intermediul unei asemenea analize comparative, dacă și, eventual, în ce măsură contractul îl plasează pe consumator într-o situație juridică mai puțin favorabilă în raport cu cea prevăzută de dreptul național în vigoare. De asemenea, este relevant în acest scop să se procedeze la o examinare a situației juridice în care se

găsește consumatorul menționat având în vedere mijloacele de care dispune, potrivit reglementării naționale, pentru a face să înceteze utilizarea clauzelor abuzive (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 68).

- 66 În ceea ce privește împrejurările în care un asemenea dezechilibru este creat „în contradicție cu cerința de bună-credință”, este important să se constate că, potrivit jurisprudenței Curții, instanța națională trebuie să verifice în acest scop dacă vânzătorul sau furnizorul, acționând în mod corect și echitabil față de consumator, se putea aștepta în mod rezonabil ca acesta din urmă să accepte o asemenea clauză în urma unei negocieri individuale (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 69).
- 67 În acest context, trebuie amintit și că anexa la care face trimitere articolul 3 alineatul (3) din Directiva 93/13 nu conține decât o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive (Hotărârea Aziz, citată anterior, punctul 70).
- 68 În special, punctul 1 literele (e) și (g) din această anexă citează clauzele care au ca obiect sau ca efect, pe de o parte, solicitarea de la orice consumator care nu și-a îndeplinit obligația să plătească o sumă disproporționat de mare drept compensație și, pe de altă parte, acordarea posibilității vânzătorului sau furnizorului de a pune capăt unui contract cu durată nedeterminată fără un preaviz rezonabil, cu excepția cazurilor în care există motive întemeiate de a face acest lucru. Punctul 2 litera (a) din anexa menționată precizează în plus că punctul 1 litera (g) nu aduce atingere clauzelor prin care un furnizor de servicii financiare își rezervă dreptul de a pune capăt în mod unilateral unui contract cu durată nedeterminată, fără notificare, în cazul în care există un motiv justificat, cu condiția ca furnizorul să aibă obligația de a informa de îndată cealaltă parte contractantă sau celelalte părți contractante în această privință.
- 69 Juzgado de Primera Instancia n° 17 de Palma de Mallorca are sarcina să aprecieze în lumina acestor criterii caracterul abuziv al clauzei de exigibilitate anticipată a creditului ipotecar în discuție în litigiul principal, în temeiul căreia instituția de credit poate rezilia unilateral contractele de împrumut cu durată determinată, și să solicite astfel rambursarea capitalului restant datorat și a dobânzilor, ca urmare a neîndeplinirii de către debitor a obligațiilor sale contractuale pe o perioadă limitată.
- 70 În această privință, este necesar să se precizeze că instanța de trimitere are sarcina de a verifica în special dacă posibilitatea vânzătorului sau a furnizorului de a rezilia unilateral contractul depinde de neexecutarea de către consumator a unei obligații care prezintă un caracter esențial în cadrul raportului contractual în cauză, dacă această posibilitate este prevăzută pentru situațiile în care o asemenea neexecutare prezintă un caracter suficient de grav în raport cu durata și cu suma împrumutului, dacă posibilitatea respectivă derogă de la normele aplicabile în lipsa unui acord între părți, în așa fel încât să facă mai dificile pentru consumator, având în vedere mijloacele procedurale de care dispune, accesul la justiție și exercitarea dreptului la apărare, și dacă dreptul național prevede mijloace adecvate și eficiente care să permită consumatorului căruia i s-a opus o asemenea clauză să remedieze efectele rezilierii unilaterale a contractului de împrumut (a se vedea în acest sens Hotărârea Aziz, citată anterior, punctele 73 și 75).
- 71 Având în vedere ansamblul acestor considerații, trebuie, așadar, să se răspundă la a treia întrebare în cauza C-116/13 că articolul 3 alineatele (1) și (3) din Directiva 93/13, precum și punctul 1 literele (e) și (g) și punctul 2 litera (a) din anexa la aceasta trebuie interpretate în sensul că, pentru a aprecia caracterul abuziv al unei clauze de exigibilitate anticipată a unui credit ipotecar, precum cea în discuție în litigiul principal, prezintă printre altele o importanță esențială:
- problema dacă posibilitatea vânzătorului sau a furnizorului de a rezilia unilateral contractul depinde de neexecutarea de către consumator a unei obligații care prezintă un caracter esențial în cadrul raportului contractual în cauză,

- problema dacă această posibilitate este prevăzută pentru situațiile în care o asemenea neexecutare prezintă un caracter suficient de grav în raport cu durata și cu suma împrumutului,
- problema dacă posibilitatea respectivă derogă de la normele aplicabile în lipsa unui acord între părți, în așa fel încât să facă mai dificile pentru consumator, având în vedere mijloacele procedurale de care dispune, accesul la justiție și exercitarea dreptului la apărare, și
- problema dacă dreptul național prevede mijloace adecvate și eficiente care să permită consumatorului căruia i s-a opus o asemenea clauză să remedieze efectele rezilierii unilaterale a contractului de împrumut.

Revine instanței de trimitere sarcina de a efectua această apreciere, în funcție de toate împrejurările proprii litigiului cu care este sesizată.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- ⁷² Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera întâi) declară:

- 1) **Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii trebuie interpretată în sensul că se opune unei reglementări a unui stat membru, precum cea în discuție în litigiul principal, care nu permite instanței de executare, în cadrul unei proceduri de executare ipotecară, nici să aprecieze, din oficiu sau la cererea consumatorului, caracterul abuziv al unei clauze care este cuprinsă în contractul din care rezultă datoria solicitată și pe care se întemeiază titlul executoriu, și nici să adopte măsuri provizorii, printre care în special suspendarea executării, atunci când adoptarea acestor măsuri este necesară pentru garantarea deplinei eficacități a deciziei finale a instanței sesizate cu procedura pe fond corespunzătoare, competentă să verifice caracterul abuziv al acestei clauze.**
- 2) **Articolul 3 alineatele (1) și (3) din Directiva 93/13, precum și punctul 1 literele (e) și (g) și punctul 2 litera (a) din anexa la aceasta trebuie interpretate în sensul că, pentru a aprecia caracterul abuziv al unei clauze de exigibilitate anticipată a unui credit ipotecar, precum cea în discuție în litigiul principal, prezintă printre altele o importanță esențială:**
 - problema dacă posibilitatea vânzătorului sau a furnizorului de a rezilia unilateral contractul depinde de neexecutarea de către consumator a unei obligații care prezintă un caracter esențial în cadrul raportului contractual în cauză;
 - problema dacă această posibilitate este prevăzută pentru situațiile în care o asemenea neexecutare prezintă un caracter suficient de grav în raport cu durata și cu suma împrumutului;
 - problema dacă posibilitatea respectivă derogă de la normele aplicabile în lipsa unui acord între părți, în așa fel încât să facă mai dificile pentru consumator, având în vedere mijloacele procedurale de care dispune, accesul la justiție și exercitarea dreptului la apărare, și

- **problema dacă dreptul național prevede mijloace adecvate și eficiente care să permită consumatorului cărui a s-a opus o asemenea clauză să remedieze efectele rezilierii unilaterale a contractului de împrumut.**
- **Revine instanței de trimitere sarcina de a efectua această apreciere, în funcție de toate împrejurările proprii litigiului cu care este sesizată.**

Semnături